

APUVÄLINEPALVELUT OSANA KUNTOUTUSTA

Anne Kanto-Ronkanen, Kuntoutussuunnittelija,
Kuopion yliopistollinen sairaala, Kuntoutus

Millä äänellä puhun?

- toimintaterapeutti, TtM, opettaja
- apuvälinehankkeita (ITSE 2004 – 2005)
- opettanut apuvälinepalvelua ammattikorkeakoulussa + apuvälineasiantuntijoiden täydennyskoulutus
- Kansainvälinen yhteistyö, AAATE hallituksen jäsen, sihteeri 2013 – alk.
- kuntoutussuunnittelijan työssä mukana kehittämässä apuvälinepalveluja mm. palvelusetelin käyttöönottoa
- Nämä ajatukset siis keskustelun pohjaksi

Muutos on mahdollisuus

- Tarkastelen asiaa muutoksen mahdollisuuden näkökulmasta, omia ajatuksiani pohjoissavolaisella vivahteella
- Esitän joitain ajatuksia nykyisestä tavasta järjestää apuvälinepalvelut
- Tarkastelen valinnanvapauslakia, sote keskusten roolia ja maakunnallista järjestämismvastuuta apuvälinepalvelujen näkökulmasta
- Valtakunnalliset luovutusperusteet
- Kansainvälinen yhteistyö, projektit ja tutkimus

Kuntoutuksen uudistamiskomitea STM raportteja ja muistioita 2017:41

”Kuntoutus on kuntoutujan tarpeista ja tavoitteista lähtevä, **suunnitelmallinen prosessi**, jossa kuntoutuja ylläpitää ja edistää toiminta- ja työkykyään ammattilaisten tuella. **Kuntoutukseen kuuluu kuntoutujan toimintaympäristöjen kehittäminen.** Kuntoutus tukee kuntoutujan ja hänen lähipiirinsä voimavaroja, itsenäistä elämää, työllistyvyyttä ja sosiaalista osallisuutta. Kuntoutus on osa hyvinvointi-palvelujärjestelmää ja edellyttää useiden toimijoiden oikea-aikaisia ja saumattomia palveluja ja etuuksia.”

Apuvälinepalveluprosessi

YDINTOIMINTA

Apuvälinetarpeen arviointi ja päätös
apuvälineen hankinnasta/käyttöön
luovuttamisesta (osa kuntoutussuunnitelmaa)

- Apuvälineen sovitus, kokeilu
ja käyttöön luovutus
- Apuvälineen rekisteröinti
- Apuvälineen käytön seuranta
- Apuvälineasiantuntijuus
hankinnoissa
- Alueellinen koordinointi, ohjaus, neuvonta
ja koulutus
- Apuvälinekehityksen seuranta ja kansallinen
yhteistyö

TUKIPALVELUT

Huolto:

Vastaanottotarkastukset,
Määräaikaishuollot, korjaukset

Puhdistus:

Palautuneen välineen puhdistus
Huoltoon menevän välineen
puhdistus

Logistiikka:

Kuljetus varastosta
Apuvälinekeskukseen tai
terveyskeskukseen
Asiakkaalle
Huoltoon

Apuvälinepalvelu

Asiantuntija
palvelu
osaaminen
toimintakyvyn
arviointi
toimintakyvyn
ja apuvälineen
yhteensovit-
taminen

Apuvälineet
(tavara,
omaisuus,
omista-
minen)

Tukipalvelut
huolto
logistiikka

Vahvuudet nykyisessä järjestelmässä

- Alueelliset apuvälinepalvelut ovat kehittyneet ja toimivat
- Alueellisilla apuvälinepalveluilla on hyvä yhteistyöverkosto
- Yhteisiä hankintoja/ kilpailutuksia eritysvastuualueilla
- kierrätys
- luovutusperusteet ovat olleet sairaanhoitopiireissä -> nyt kansalliset luovutusperusteet ovat valmistumassa
- Vakuutusyhtiöiden kanssa tehty 2015 yhteistyösopimus toimintamallista (jälkivaade)

Vahvuudet nykyisessä järjestelmässä

- osaaminen on vahvistunut niissä yksiköissä, joissa tehdään päätyönä apuvälinepalveluja (alueelliset apuvälinekeskukset, erikoissairaanhoidon erikoissalat esim. aistinelinsairaudet)
 - > myös yhtenäiset toimintakäytännöt
- Huolto, logistiikka suunnitelmallista
- Vastuu yhdellä organisaatiolla esim. alueelliset apuvälinepalvelut
- Sama tietojärjestelmä käytössä apuvälinepalveluissa lähes kaikkialla Suomessa (Effector)

Heikkoudet nykyisessä järjestelmässä

- pienissä yksiköissä osaamisen puutetta
- aina ei ymmärretä apuvälinepalvelua palveluna vaan enemmänkin tavaroiden jakeluna
- huollossa ja puhdistuksessa puutteita
- suuret erot luovutusperusteissa pienissä apuvälineissä (erilaiset elastiset tuet, purkin avaajat yms.) , koska niitä luovutetaan monesta pisteestä
- sairaanhoitoon ja lääkinälliseen kuntoutukseen liittyvien apuvälineiden kysymykset
- useita rahoittajia, päällekkäisyyttä vammaispalvelut/ terveydenhuolto

Valinnanvapauslaki

- Hyvä, että apuvälinepalvelut ovat maakunnallisen toimijan vastuulla eikä hajautettu -> yhtenäistää toimintaa yhden johdon alla
- Asiakasseteli soveltuu hyvin yksilöllisiin ei kierrätettiviin apuvälineisiin, joita on tarjolla maakunnan alueella esim. peruukit
- Henkilökohtainen budjetti soveltuu hyvin palvelujenostoon ei välttämättä apuvälineiden ostoon. (kierrätys, pieleen mennyt valinta, budjetin ylitys huollossa... vrt vakuutusyhtiöiden apuvälineet aiemmin)

Valinnanvapauslaki

- ”Tavanomaisten apuvälineiden saatavuus omasta sosiaali- ja terveyskeskuksesta helpottaa asiakkaan arjen järjestelyjä. Tätä varten liikelaitoksen apuvälinetoiminta järjestää esimerkiksi tuoreiden vammojen hoidossa tarvittavia kyynärsauvoja sosiaali- ja terveyskeskuksesta luovutettavaksi. Maakunnan kokonaistilanteen mukaan esimerkiksi etäällä sijaitsevilla paikoilla voisi olla myös laajemmin liikelaitoksen apuvälineitä luovutettavaksi yhtenäisten periaatteiden mukaisesti.” = **tämä on hyvä malli, kunhan tulkinnassa ”tavanomainen” sovitaan ja ymmärretään samalla tavalla**

Luovutusperusteet

- Mikäli **tavanomaisista** ruoanvalmistukseen käytettävistä välineistä ei löydy riittävää apua toimintakyvyn tukemiseen tai tarvitaan yksilöllisiä muutoksia arjessa säännöllisesti käytettäviin välineisiin, voidaan ruoanlaittoon käytettäviä pienapuvälineitä luovuttaa lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä. (**Sote - keskus?, sitoutuminen yhtenäisiin käytäntöihin, osaaminen**)

Kuntoutuksen uudistamiskomitea

- Maakunnallinen toimija voi huolehtia sote-keskuksiin **sairauden hoitoon liittyviä lyhytaikaiseen lainaan tarvittavia päivystysluntoisia apuvälineitä**, kuten aikuisten ja lasten kyynärsauvat, kävelykepit, kainalosauvat ja **elastiset tuet**.

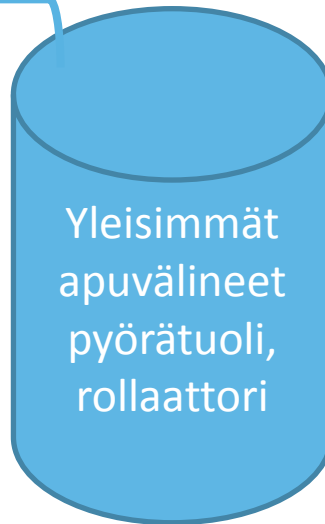
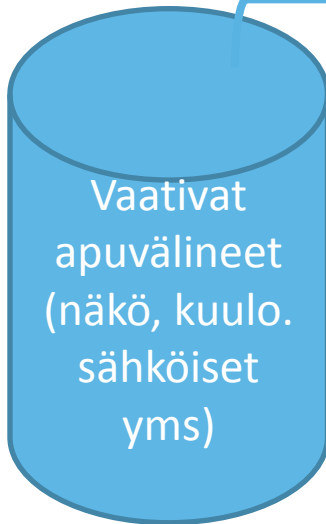
Luovutusperusteet

- Ortoosi voidaan luovuttaa lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä silloin, kun kyseessä on lääketieteellisesti todettu vamma tai sairaus, joka aiheuttaa pitkäkestoisen, oleellisen toimintakyvyn haitan. **Akuuteissa tapauksissa, esim. leikkauksen, traumojen, rasiustilojen ja muiden akuuttien sairauksien jälkeen luovutetaan ortoosi määräaikaiseen lainaan hoitoon liittyvänä jatkohoitona.**
- Ortoosi luovutetaan koekäyttöön määräajaksi, jotta saadaan selville hyötykö asiakas siitä. Jos seurantakontaktissa todetaan, että ortoosista on ollut hyötyä, voidaan se luovuttaa toistaiseksi asiakkaan käyttöön. Apuvälineen pitkäaikainen tarve tulee olla kirjattuna asiakkaan kuntoutussuunnitelmaan tai vastaavaan dokumenttiin. Koekäyttö ei koske yksilöllisesti valmistettavia ortooseja.
- Toistaiseksi luovutettuja ortooseja uusitaan huomioiden ortoosin kunto, kuluminen ja kasvuikäisillä kasvu. Ortoosien käyttöä tulee seurata säännöllisesti.
- **Yksityissektorin suorittamien leikkausten jälkeen tarvittavat ortoosit luovutetaan osana hoitokokonaisuutta toimenpiteen tehneestä organisaatiosta tai siellä sovitun käytänteen mukaan. Urheilu- ja harrastustuet eivät kuulu lääkinällisenä kuntoutuksena luovutettaviin apuvälineisiin.**

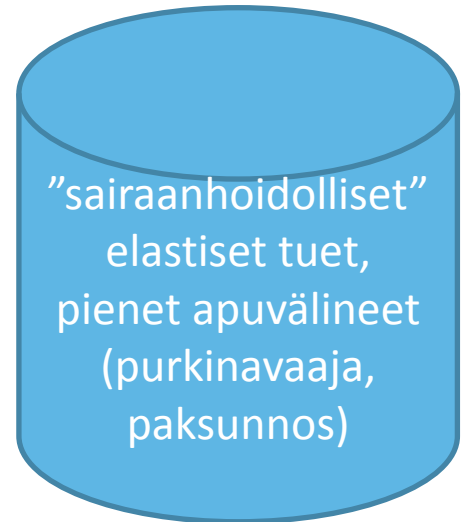
HUOMIOITA

- Pitäisikö esim elastiset tuet kuulua sote keskuksen kapitaatio rahoitukseen sekä erikoissairaanhoidossa osana hoitokokonaisuutta, asiakassetelillä ostettaessa osana toimenpidettä? Tukien uusinta myös kapitaatiossa???-> yhtenäiset luovutusperusteet???
- Uniapnea hoitoon liittyvät CPAP laitteet, huoltovapaita, käytännöt vaihtelevat, nykyisin esim. ensimmäinen laite hankitaan esh , uusinnat ja seuranta pth (sote keskus?)

Nämä apuvälineet usein apuvälineasiantuntija luovuttamia, rekisteröidään, kierrätetään, luovutusperusteet kohtuullisen yhtenäiset

Näitä apuvälineitä luovuttavat useat henkilöt hyvin eri perustein, pitäisikö olla osana sote keskuksen palvelua (kapitaatiosassa)

APUVÄLINEPALVELUT

TERVEYDENHUOLTO

Terveydenhuolto vastaa lääkinälliseen kuntoutukseen kuuluvista apuvälineistä.
Työnjako perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon välillä on sovittu alueellisesti.

Terveydenhuoltolaki 1326/2010
Sosiaali- ja terveysministeriön asetus lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutuksesta 1363/2011

SOSIAALITOIMI

Vammaispalveluna voidaan korvata kokonaan mm. auton apuvälineet ja asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet ja asunnonmuutostöitä sekä osittain mm. harrastukseen liittyviä välineitä.

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987
Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 759/1987
Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977

KELA

Kela järjestää ammatillisena kuntoutuksena vaikeavammaiselle työssä tai opiskelussa sairauden tai vamman vuoksi tarpeelliset kalliit ja vaativat apuvälineet.

Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista 566/2005
Asetus Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista 646/2005
lisätietoja: www.kela.fi -> kuntoutukseen

ERIKOISSAIRAANHOITO

Vaativaan apuvälinepalveluun liittyvät apuvälineet
Kiireettömän erikoissairaanhoidon yleiset perusteet, STM 2010

Apuvälinekeskukset ja erikoissalat (esim. silmätaudit, keuhkosairaudet)

PERUSTERVEYDENHUOLTO

Jokapäiväiseen elämään liittyvät apuvälineet

Terveyskeskusten apuvälinelainaamot, fysio- ja toimintaterapiaosastot

Asiakkaan hakemus ja tarvittaessa asiantuntijalausunto

ASIAKAS

Työnantajan hakemus

Asiakkaan hakemus ja asiantuntijalausunto

Osana koulun hankintoja

OPETUSTOIMI

Opetukseen liittyvät apuvälineet

Perusopetuslaki 628/1998
Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998

VALTIOKONTTORI

Sotainvalidien ja sotilastapaturmissa vammautuneiden tarpeelliset apuvälinepalvelut ja asunnonmuutostyöt

Sotilasvammalaki 404/1948
Sotilastapaturmalaki 1211/1990
lisätietoja: www.valtiokonttori.fi

TYÖHALLINTO

Työolosuhteiden järjestelytuella voidaan korvata vajaakuntoisen henkilön tarvitsemia työkoneita, -välineitä tai -menetelmiä tai työpaikan ulkoisiin olosuhteisiin tehtäviä muutoksia, jotka ovat välttämättömiä vammasta tai sairaudesta aiheutuvan haitan poistamiseksi tai vähentämiseksi.

Valtioneuvoston asetus julkiseen työvoimapalveluun kuuluvista etuuksista 1346/2002
lisätietoja: www.te-palvelut.fi
-> ammatillinen kuntoutus
-> työhön sijoituksen tukeminen

Lähetä

Julkisen terveydenhuolto arvio, hankkii ja luovuttaa apuvälineen ja laskuttaa vakuutusyhtiötä

Asiakkaan esille tuoma tarve perusterveydenhuollossa

LIIKENNE – JA TAPATURMAVAKUUTUS

Vakuutuslaitos korvaa vahingoittuneille vamman tai sairauden aiheuttamien toimintarajoitusten vuoksi tarpeelliset välineet. Vakuutuslaitos VVK voi avustaa vakuutuslaitoksia apuvälineasioissa.

Laki tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta 625/1991
Laki liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta 626/1991
[Suositus julkisen terveydenhuollon ja vakuutuslaitosten yhteistyömalliksi apuvälineiden luovuttamisesta](#)
lisätietoja: www.vvk.fi

Johtaminen
Omaisuu-
den hallinta
Osaamisen &
henkilöstö-
resurssien
riittävyys

Kliinistä erityisosaamista edellyttävien apuvälineiden arvio keskitetään vähempään kuin viiteen (yliopistolliseen) keskuksen -
> maakunnallinen apuvälinepalvelukeskus hoitaa suosituksen mukaan?

Alueellisesti viiteen yliopistolliseen sairaalaan tai vastaavaan yksikköön keskitettävät apu-välinepalvelut: Vaativaa erityisosaamista edellyttävien apuvälineiden arvio (esim. professoripohjaiset proteesit)
- Yhteistyösopimukset ja kilpailutus maakunnallisten apuvälinekeskusten kanssa.

Maakunnallisen toimijan järjestämät apuvälinepalvelut ja asunnonmuutostyöt, Kelan apuvälineet työ & opiskelu; omistaa sote keskuksista annettavat apuvälineet, asiakasseteli

Maakunnallinen toimija voi huolehtia sote-keskuksiin sairauden hoitoon liittyviä lyhytaikaiseen lainaan tarvittavia päivystysluontoisia apuvälineitä, kuten aikuisten ja lasten kyynärsauvat, kävelykepit, kainalosauvat ja elastiset tuet.

Valtakunnallisesti keskitettävät apuväline palvelut
Työryhmä koordinoi luovutusperusteita

APUVÄLINEPALVELUT; TOIVEITA SOTE UUDISTUKSEEN

- Apuvälinepalveluista ei liian byrokraattisia -> päätöksenteon joustavuus
- Selkeät linjaukset apuvälinepalveluiden vastuista -> huomioitava määriteltäessä esim. asiakassetelin palvelun sisältöä tai sote keskuksen palveluja
- Sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio -> apuvälinepalveluihin erikoistuneet työryhmät
- Apuvälinepalvelut ovat moniammattillista palvelua
- Sote uudistuksessa omaisuuden siirto (apuvälineet) maakunnalle, hyvä muistaa.
- Kriittinen suhtautuminen apuvälinepalveluiden hajauttamiseen -> arvovalintoja
- Digitaalisten palvelujen, etä- ja liikkuvien palvelujen kehittäminen

Valtakunnalliset lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet

- työryhmä kokoontuu 30.11.2017 viimeistelemään luovutusperusteet
- joulukuussa valmis?
- jokainen alue lisää omat käytäntönsä (prosessit), julkaisevat omilla verkkosivuillaan
- Luovutusperusteet www.terveyskylä.fi -> www.kuntoutumistalo.fi löytyvät täältä jatkossa.

Association for the Advancement of Assistive Technology in Europe

- AAATE <http://aaate.net/>
- kongressi joka toinen vuosi, seuraava 2019
- workshop välivuonna
- position papers, projektit
- kansainvälinen yhteistyö RESNA, RESJA, ARATA jne
- WHO yhteistyö GATE (Global Cooperation on Assistive Health Technology)
http://www.who.int/phi/implementation/assistive_technology/en/